

Klica TRIGLAVA

LETO XIV.

25. FEBRUARJA 1961.

ŠTEV. 261.

SVOBODNIM SLOVENCEM, HRVATOM IN SRBOM!

Mnogo je bilo v tem listu pisanega zadnja leta o Koroški in njenih Slovencih. Znova in znova smo se vračali na to boleče in nerešeno vprašanje, kot hlapec Jernej smo s koroškimi brati iskali pravice, ki je vse doslej nismo našli.

Prepričani smo sicer, da bi moglo biti vprašanje kaj hitro urejeno - tudi na laški strani, - če bi Titova Jugoslavija odločno nastopila v obrambo slovenske manjšine in zagrozila bodisi z represalijami v Istri in Banatu ali pa z Zaruženimi narodi; toda gospodarsko šibka Jugoslavija, ki po vsem svetu prosjači za skledo leče, tega ne more storiti. Tem manj prav zdaj, ko hoče sanirati dinar.

Zato se nam zdi dosti realen zaključek, da se moramo svobodni Slovenci zanesti nase in da je naša usoda na Koroškem v veliki meri odvisna od slovenske inteligence. Konkretno rečeno je to slovenska gimnazija v Celovcu.

Ni treba poudarjati, da ji avstrijske oblasti mečejo polena pod noge in da bi jo rade ukinile. Prav zato so vsi napori, da gimnazijo obdržijo na višini, kljub vsem oviram, vse hvale vredni. Na tej gimnaziji je letos vpisanih 231 slovenskih fantov in deklet. Vsi znaki govore, da se bo število dvigalo iz leta v leto, - če bodo revni dijaki, ki so tako često tudi najbolj nadarjeni, imeli na razpolago sredstva za šolanje. To vprašanje se pojavlja nekako s 5. razredom, ker je šolska obveznost itak do 14. leta in so tako starši dolžni šolati svoje otroke. Od tega leta naprej pa le, če imajo za to denar. In koroški Slovenci niso bogati, to vemo dobro vsi! Kaj torej sledi iz tega? Da v višjih razredih ne utegne biti dovolj dijakov, ker ne bodo imeli dovolj sredstev za šolanje in da bodo take razrede Avstrijci ukinili...!

Seveda je vprašanje nekoliko bolj zapleteno, ker ne smemo pozabiti na naravo našega koroškega človeka, ki se tako razlikuje od kakšnega Primorca ali Gorenjca. (V tej zvezi je zanimivo brati danes objavljeni prevod iz milanske "Corriere" in članek č.g. Rekarja.) Toda v bistvu je zaključek točen: nevarnost za slovensko gimnazijo v Celovcu in posredno za rast naše manjšine - o b s t o j a!

Zato je toliko več vredna pobuda, da je treba pomagati koroškim Slovencem. V Angliji je ob moralni podpori "Slovenskega društva" že la ni dala "Slovenska Pravda" temu konkretnega izraza v nabiralni akciji, ki naj bi šla v korist revnih-nadarjenih slovenskih dijakov na Koroškem. Tej akciji se pridružuje tudi KLICA TRIGLAVA in iskreno prosi in vabi slehernega Slovenca, Hrvata in Srba v svobodnem svetu, da po svojih močeh sodeluje pri tej narodni akciji. Denar naj bo poslan na naslov blagajnika Slovenske Pravde v Angliji g. Ludvika Perka (416, Southbury Road, ENFIELD, Middx.), drugod pa na naslove poverjenikov Klica Triglava, ki bodo prispevke posredovali dalje. Vsak darovalec bo neposredno prejel potrdilo blagajnika Slovenske Pravde, vsi skupaj pa bodo ob zaključku dobili podrobno poročilo o uspehu. Denar bo nakazan ravna = telju slovenske gimnazije v Celovcu g. dr. Jošku Tischlerju.

Pokažimo svojo narodno zavest in dokažimo komunističnim oblastem v Jugoslaviji, kako je treba skrbeti za lastno kri in rod!

UREDNIŠTVO

RAZGOVORI O MACEDONIJI

Emigranti iz Jugoslavije zelo malo razpravljajo o macedonskem vprašanju. Za ene problem ne obstoja, ker ne obstoja macedonski narod. Za druge še ni čas, da bi se zdaj razpravljalo o tem občutljivem in zamotanem vprašanju. Samo majhen del emigracije včasih omenja macedonski problem in poskuša predlagati neko rešitev.

KLIC TRIGLAVA in neodvisni SAVREMENIK (urednik g. Boško Vračarević) smatrata, da se mora razpravljati o tem občutljivem in zamotanem problemu, kakršen je problem Macedonije in da morajo v tej razpravi sodelovati demokrati vseh narodov na Balkanu, če žele urediti svoje medsebojne odnose in mir v tem predelu Evrope. Rešitev macedonskega problema je neposredne življenske važnosti za Macedonce, Srbe, Bolgare in Grke, posredne a kljub temu velike življenske važnosti pa tudi za Slovence in Hrvate. To je tudi vzrok, da sta KLIC TRIGLAVA in SAVREMENIK na pobudo g. Vekoslava Farkaša, priredila te "Razgovore o Macedoniji".

Svobodna razprava je danes mogoča edinole v emigraciji in čeprav se mnogi lotevajo macedonskega problema v večji ali manjši meri subjektivno, se je treba potruditi in se lotiti problema objektivno. Radi tega so bili zaproseni, da podajo svoja osebna mišljenja, sledeči g.g.: Strahil Peev, urednik časopisa SLOBODNA MAKEDONIJA, Cenko Bărev, vodilni član bolgarske zemljoradničke stranke in dr. Milan Purić, vodilni član srbske zemljoradničke stranke. Uvodoma pa razpravlja o tem vprašanju g. Farkaš.

Uredništvo.

VEKOSLAV FARKAŠ:

TUJE MNENJE

Ti "Razgovori o Macedoniji" bi bili popolnejši, ko bi mogli čuti tudi izvorno grško mišljenje. Toda grško mišljenje moremo zvedeti iz knjižice "The Macedonian Controversy" G.B. Zotiades-a, ki jo je izdala solunska "Society of Macedonian Studies (L. 1954)". G.B. Zotiades piše, kot to sam tudi, iz gledišča grških Macedončev: "Po njegovem ne obstoja potreba po avtonomiji Macedončev v Grčiji, ker se za tem v resnici skriva zahteva Bolgarov, ne za Macedonijo Macedoncem, temveč za Macedonijo Bolgarom."

H.R. Wolff pravi v svoji knjigi "The Balkans in Our Time" (Harvard University Press, 1956): "Vsa takozvana znanstvena literatura o Macedoniji je pristranska" - pristranska, da dokaže, ali da ne obstoja poseben macedonski narod, ali pa da dokaže, da so Macedonci pravzaprav Bolgari oziroma Srbi. Sklicevanje na številne srbske, bolgarske in grške "vire" bi nas zato zapeljalo na stranpot in verjetno še bolj zamotalo že tako zamotano vprašanje.

Važen doprinos k razumevanju macedonskega problema predstavlja knjiga Elizabeth Barker: "Macedonia: its place in Balkan power politics", (Royal Institute of International Affairs, London, 1950). Zdi se mi, da predstavlja njena razprava nepristransko obravnavanje macedonskega problema. V vsakem primeru je to mišljenje tujca, a ga je prav zato vredno slišati. Vsi podatki in vsa gledišča, ki jih navajam so v glavnem črpana iz te knjige.

DEVETNAJSTO STOLETJE

V devetnajstem stoletju so Grki in Srbi delno dosegli osvoboditev od Turkov, a tudi pri Bolgarih se je začela razvijati narodna zavest, v katere razvoju so poedini Macedonci igrali znatno vlogo.

Istočasno so se velesile, ker so se bale ali pa nadejale razpada Otomanskega imperija, začele v vse večji meri zanimati za Balkan. Tudi Rusija je l. 1870 izbrala Bolgarijo kot najboljši kanal za širjenje svojega vpliva na Balkanu.

"Macedonsko vprašanje se je pojavilo" piše E. Barker, "ko je Rusiji l. 1870 uspelo prisiliti Turčijo, da je dovolila ustanovitev ločene Bolgarske pravoslavne cerkve, katere oblast je zajemala tudi dele turške pokrajine Macedonije. Ta korak je zelo hitro privedel Bolgarijo v spor z Grčijo in Srbijo... Srbi so se z vsemi močmi branili širjenja bolgarskega verskega, kulturnega in nacionalnega vpliva v Macedoniji. Srbska vlada... se je prav tako poskušala boriti proti bolgarskem vplivu v Macedoniji. Tako je začela tristranska borba za Macedonijo, vodena najpreje z duhovniki in učitelji, nato oboroženimi bandami in kasneje z vojskami..."

Čeprav se ustanovitev Bolgarske pravoslavne cerkve navadno jemlje kot začetek macedonskega vprašanja, je to, kot tudi vse v zvezi z Macedonijo, sporno. Gotovi srbski zgodovinarji trdijo, da se je bolgarski prodor v Macedonijo začel mnogo preje. Drugi smatrajo, da je začetek macedonskega vprašanja poslediča Sanstefanske mirovne pogodbe l. 1878, katero je Rusija naprtila Turčiji po rusko-turški vojni. Ta mirovna pogodba je dala Bolgariji zelo napihnjene meje, ki še danes žive v sanjah bolgarskih ultra-nacionalistov. Bolgarija je dobila skoro celo slovansko Macedonijo, veliki del grške Macedonije, del Albanije in izhod na Egejsko morje zapadno od Soluna. Isto leto pa so ostale velesile, ki so se bale ruskega prodora na Balkan, prisilile Rusijo, da vrne Macedonijo Turčiji. To je, povsem naravno, izzvalo ogorčenje pri Bolgarih

Drugi sporni vprašanja sta dejansko ozemlje Macedonije in nacionalni karakter Macedoncev. Macedonska država ni obstojala od časov macedonskih kraljev v četrtem stoletju pred Kristusom. Od tega časa pa do l. 1912 je Macedonija pripadala po vrsti: rimskemu cesarstvu, bizantinskega imperiju, srednjeveškima bolgarskemu in srbskemu cesarstvu in Otomanskemu imperiju. Prav zaradi tega ni mogoče potegniti točne meje Macedonije. Gotovi srbski zgodovinarji, na primer, trdijo, da oblast Skoplja ni del Macedonije temveč da pripada "Stari Srbiji".

L. 1895 so macedonski begunci v Sofiji ustanovili "Vrhovni Komitet" s ciljem organiziranja borbe za osvoboditev Macedonije, pod čemer je Komitet razumel priključitev Macedonije Bolgariji. Ta komitet je hitro postal tesno povezan z bolgarsko vlado in krono. Prihodnje leto pa je bilo ustanovljeno še bolj reprezentativno macedonsko telo: Notranja Macedonska Revolucionarna Organizacija (VMRO), na čelu katerega sta se nahajala dva nacionalistično usmerjena Macedonca, učitelja Damjan Grujev in Goce Delčev.

Od samega začetka sta v VMRO obstojali dve struji. Prva je bila naklonjena za čim tesnejše sodelovanje z "Vrhovnim Komitetom" in preko njega z bolgarskim ministrstvom za vojsko in bolgarskim carjem. Temu krilu je propagiranje macedonske avtonomnosti oziroma neodvisnosti bila samo maska za njegov pravi cilj: bolgarska aneksija Macedonije. Ideološki se je to krilo kasneje razvilo v ekstremno nacionalistično desno krilo gibanja in postalo sčasoma ogorčeni sovražnik ne samo komunistov, temveč tudi bolgarskega kmečkega gibanja.

Druga struja v VMRO je težila k resnični avtonomiji oziroma neodvisnosti Macedonije. Glede na to pa, da je bila Bolgarija glavni vir za orožje in denar, je bila neodvisnost tega krila omejena. Kasneje se je ta struja razvila v levo krilo gibanja. Po prvi svetovni vojni so mnogi člani tega krila postali "Federalisti" in so zagovarjali avtonomno Macedonijo v okviru jugoslovenske federacije, medtem ko so drugi postali komunisti. Ime VMRO so prepustili probolgarskem desnemu krilu.

DVAJSETO STOLETJE

Spočetka je VMRO delal tajno, organiziral in oboroževal je prebivalstvo Macedonije in ustvaril neke vrste svojo lastno ilegalno administracijo. Na dan Sv. Ilija, "Ilinden", 2. avgusta l. 1903, je začela vstaja proti Turkom v Macedoniji. Po začetnih uspehih so bili vstajniki neusmiljeno uničeni.

1903: Rusija in Avstro-Ogrska sta se sporazumeli o reformah za Macedonijo. Ustanovljeno je bilo mednarodno orožništvo za Macedonijo in vse velesile, razen Nemčije, so sodelovale pri kontroli orožniške zone v Macedoniji.

1908: Prav ko sta bili Velika Britanija in Turčija pred sporazumom o reformah v Macedoniji, je izbruhnila Mlado-turška revolucija.

Vsi načrti o reformah so bili opuščeni, ker so mislili, da so revolucionarji liberalni in da radi tega predložene reforme ne bodo potrebne. "Mladi Turki" pa so bili ekstremni nacionalisti in Macedonci so se znašli v slabšem položaju kot preje.

Po avstrijski aneksiji Bosne in Hercegovine so postali odnosi med velesilami v zvezi z Balkanom zelo napeti.

1912: Grčija, Srbija in Bolgarija so pustile ob strani vse razlike o Macedoniji in so, skupaj s Črno Goro sklenile zvezo in vrgli Turke iz Macedonije, velesilam na vkljub, ki so izjavile da ne bodo dovolile spremembe status quo. V marcu je prišlo do srbsko-bolgarskega sporazuma o delitvi Macedonije, a v maju do grško-bolgarskega sporazuma. Važno je poudariti, da niti Srbija niti Bolgarija niti Grška niso sploh mislili na avtonomijo ali neodvisnost Macedonije, temveč edino na njeno delitev na tri dele. Prva balkanska vojna je uničila srbsko-bolgarski sporazum o delitvi Macedonije med Srbi in Bolgari.

L. 1912, za časa balkanskih vojn, je bila verodostojna cenitev prebivalstva bazirana na jeziku: 1.150.000 Slovanov, 400.000 Turkov, 300.000 Grkov, 200.000 Vlahov, 120.000 Albancev in 100.000 Židov.

1913: Po pogodbi v Bukarešti je Bolgarija zadržala del Macedonije, medtem ko je Srbija zadržala celo ozemlje katerega je okupiral in katero je, razen okrog reke Strumice, objemalo del, ki ga je Jugoslavija dobila po prvi svetovni vojni.

1914 - 1918: Za časa prve svetovne vojne je Bolgarija okupirala celo srbsko Macedonijo in vzhodni del grške. Mnogi Macedonci so služili v bolgarski vojski. Bolgarske oblasti so podvzele mere za bolgarizacijo macedonskih Slovanov, in jih silile da spremene končnico priimek v "-ov". Grško prebivalstvo je bilo tretirano izredno brutalno. Okoli 30.000 Grkov je umrlo od gladu, trpinčenja in bolezni za časa okupacije. Okoli 42.000 Grkov je bilo deportiranih v Bolgarijo, a 16.000 je pobeglo v Grčijo.

1918-1941: Poražena Bolgarija je izgubila celo srbsko Macedonijo, ovinek Strumice in Egejsko Macedonijo. "Tako je bila na koncu prve svetovne vojne", piše Elizabeth Barker, "Macedonija razdeljena na tri dele. Poraženi Bolgariji je ostal samo majhen kot (6.798 kv.km); medtem ko sta Jugoslavija s 26.776 kv.km. in Grčija s 34.600 kv.km dobili veliki del, a grška Macedonija je še vedno imela številno slovansko prebivalstvo. Zato ni nič čudnega, da je v takih prilikah postala Bolgarija baza macedonskih terorističnih aktivnosti, ki so kvarile njene odnose z novo Jugoslavijo, a v manjši meri z Grčijo v teku nadaljnje četrte stoletja."

Grško-turška izmenjava prebivalstva je popolnoma spremenila številčno razmerje prebivalstva iz l. 1912, ker je okrog 348.000 Turkov zapustilo, a preko 600.000 Grkov se vselilo v Macedonijo. Uradni grški popis v l. 1928 daje sledeče številke za grško, Egejsko Macedonijo: 1.237.000 Grkov, 82.000 onih, ki govore slovanski in 93.000 ostalih. Verodostojna cenitev o stanju tik pred preteklo vojno je bila za Macedonijo kot celino: 1.200.000 Grkov, 1.090.000 Slovanov in 440.000 ostalih.

Do l. 1923 je bila večina prebivalstva Macedonije slovanska. To pa ni več točno za Macedonijo kot celoto, zaradi priliva grških priseljencev v grško Macedonijo po grško-turški vojni. A v jugoslovanskem in bolgarskem delu Macedonije skupaj so Slovani še vedno sestavljali tri četrtine prebivalstva. Nacionalna pripadnost macedonskih Slovanov je vzrok ognjenih razprav, ki trajajo še danes.

Kot del načrta, da se Macedonija kot posebnost izbriše, je jugoslovanska Macedonija postala Južna Srbija. Vsi Slovani na ozemlju Macedonije so bili proglašeni kot Srbi, srbski jezik je postal uraden jezik in Srbi so bili poslani iz drugih krajev kot naseljenci. Zelo pogosto so bili poslani v Macedonijo - Južno Srbijo - "za kazen" nesposobni in korumpirani uradniki, ki so izzivali nezadovoljstvo in odpor prebivalcev Macedonije, oziroma Južne Srbije.

Teroristični napadi, organizirani s strani VMRO iz Bolgarije, so izzivali represalije od strani Jugoslavije. Na koncu so se Macedonci naveličali teh terorističnih napadov za račun Bolgarije in so sprejeli orožje od Jugoslavije, da se sami branijo. L. 1929 je kralj Aleksandar poskušal uvesti reforme v Južni Srbiji. Macedonci so začeli pasivno

sprejemati jugoslovansko upravo, a probolgarsko čustvo je še naprej žive-
lo. Macedoncem ni bilo dovoljeno, da bi ustanovili svoje nacionalne poli-
tične in nepolitične organizacije. L. 1934 je bil VMRO razpuščen in tako
so nastali boljši odnosi med Bolgarijo in Jugoslavijo, a macedonsko vpra-
šanje je prenehalo biti življenske važnosti v bolgarsko-jugoslovanskih
odnosih.

Odnosi med Bolgarijo in Grčijo so bili redko tako napeti
kot odnosi med Bolgarijo in Jugoslavijo, čeprav so bili daleč od prija-
teljskih. Tako je na primer Kalfov-Politsov sporazum l. 1924 postavil
bolgarsko manjšino v Grčiji pod zaščito Lige Narodov, kar jugoslovanska
vlada ni odobraval. L. 1925 pa je grška vlada odpovedala ta sporazum in
od tedaj tretirala slovanski element kot Grke, brez kakršnih posebnih
manjšinskih pravic. Grki so se stalno bali, da bi ustanovitev jugoslovan-
ske federacije predstavljalo nevarnost za njeno varnost, a so se prav
tako bali, da bi rezultat take federacije Slovanov na Balkanu bila ponov-
na zahteva za grško Macedonijo in za težnjo slovanskega prodora k Solunu.

1941: Nekoliko dni po napadu Nemčije na Jugoslavijo in
Grčijo so bolgarske vojne enote okupirale skoraj celo jugoslovansko Mace-
donijo, a kasneje tudi grško vzhodno in mali del zahodne Macedonije.
Nemci niso dovolili, da bi Bolgari formalno anektirali dele Macedonije,
ki so jih okupirali, toda bolgarska vlada je začela uresničevati svoje
načrte z ustanavljanjem bolgarskih šol, naseljevanjem Bolgarov na mesto
deportiranih ali pobitih Grkov in Srbov i t.d. "V kolikor je mogoče po-
sploševati, je bila bolgarska okupacija dovolj neprijetna da je razočara-
la večino prebivalstva jugoslovanske Macedonije v korist pripadnosti Bol-
gariji, a je vseeno zapustila precej veliko probolgarsko ali anti-jugo-
slovansko čustvovanje, ki bo delalo težave tudi povojni federativni Jugo-
slaviji", pravi Elizabeth Barker.

1945: "Ljudska republika" Macedonija, v sestavu današnje
Jugoslavije je po površini 25.713 kv.km. - za petino večja od Slovenije,
a skoraj dvakrat večja od Črne Gore. Po številu prebivalstva (1.500.000)
je skoraj enaka Sloveniji. Od tega števila se je, po komunistični stati-
stiki, 931.000 prebivalcev izjavilo za macedonsko narodnost.

* * *

Gornje je zelo kratek, grob zgodovinski prikaz. Izkušnje
Macedoncev, Srbov, Bolgarov in Grkov v preteklosti kažejo na kakšen na-
čin se ta zelo občutljiv in važen problem ne sme in ne more reševati.
Metati krivdo za preteklost na en sam narod, ali kriviti en narod bolj
a druge manj, ne vodi danes nikamor - lahko pa privede k še večji ogor-
čenosti in napetosti v odnosih med temi sosednimi balkanskimi narodi.

Toda v čigavem interesu je to?

MANJVREDNOSTNI KOMPLEKS?

Dasi je minilo že nekaj mesecev, odkar je najboljši laški
list CORRIERE DELLA SERA (Milano, 4. okt. 1960.) objavil za-
nimiv članek o razmerah na Koroškem in se pri tem sklice-
val na KLIC TRIGLAVA, lahko zaradi občutnega pomanjkanja
prostora naše bralce šele danes seznanimo z vsebino. Ur.

"Celovec, 3. oktobra. - Občutek manjvrednosti do germanske rase
je bil že od nekdanj vcepljen v Slovencih, ki žive na Koroškem. Cilj ta-
ko avstrijskih oblasti izza časa imperija in republike kot nemških o-
blasti izza časa Anschlusa in zadnje vojne je bil vedno, da jih bodi-
si z vladnimi ukrepi bodisi z besedami prepričajo, da predstavljajo
manjvredno ljudstvo, ki mora biti zadovoljno, da živi na periferiji
družbe. To je dovedlo do stališča, ki je tipično in skupno Slovencem
na splošno: naklonjenost prilagoditvi in materialnemu oportunitizmu s
tendenco ravnodušja in slepega spoštovanja oblasti.

Enako kot imperialni so tudi hitlerjanski SS gospodarji sma-
trali Slovence za primitivno ljudstvo, ki ga je treba držati v pokor-
ščini. Edina razlika med njimi je bila ta, da med tem ko se prvi niso
obotavljali uporabljati Slovence kot hrabre vojake in nižje uslužben-
ce, ki so vestno spoštovali odredbe oblasti, so drugi smatrali, da je
treba v odnosu do njih uporabiti metode počasnega in nepomirljivega
uničenja.

Poseben socialni položaj slovenskega prebivalstva, zlasti v krajih, ki so po sangermanskem sporazumu ostali pod Avstrijo, je nujno večal v njem občutek osamljenosti in manjvrednosti. V večini je tu šlo za kmečko prebivalstvo, kateremu je predvsem jezikovna razlika preprečevala vključitev v bolj dinamične in moderne oblike življenja v gospodarstvu in prosveti. To je bil vzrok, da je moral vsakdo, ki se je hotel znebiti položaja podrejenosti in zaostalosti, zapustiti svojo okolico in se približati okolici, ki je bila nemška.

S takimi posameznimi slučaji so računale tudi oblasti, kajti izguba najboljših elementov je samo potrdila v preostalih, ki so še bili na vezani na priginalni rod, občutek njihove podrejenosti.

Vse to pojasnjuje ne le zakaj slovensko prebivalstvo na Koroškem in Štajerskem ne more danes zaupati nobenemu predstavništvu v nacionalnem ali pokrajinskem političnem forumu, ampak tudi zakaj si često ne upa niti postaviti zahtev po lastnih pravicah. Slovenci niso nikdar imeli nobenega kandidata na listah obeh strank, katoliške in socialistične, ki monopolizirata oblast v Avstriji. Pač pa sta se ti stranki često potegovali za njihove glasove, ker so lahko odigrali gotovo vlogo z ozirom na sedanji avstrisjki politični položaj in ravnotežje med obema strankama.

Koroški Slovenci so danes organizirani v dveh zvezah, ki imata izključno lokalni značaj. Ena, s katoliškim obeležjem, vodi dr. Valentin Inzko in njeno glasilo je tednik "Naš tednik-Kronika". Druga, ki se smatra za socialistično in uživa podporo beograjskega režima, ima predsednika dr. Franca Zwitterja in izdaja tednik "Slovenski vestnik". Čeprav se ti dve zvezi razlikujeta kar zadeva politična načela, obe soglašata v isti stvari: obe se pritožujeta čez zločinski in ponižujoči položaj, ki je naprten Slovincem."

CORRIERE DELLA SERA nato pripominja, da kaže, da so se tudi med avstrijsko duhovščino našli taki, ki odobravajo germanizacijo slovenskega življa, in nadaljuje: "Nedavno je list KLIC TRIGLAVA ("Il grido del Tricorno"), ki izhaja v Angliji na pobudo prostovoljnih emigrantov-demokratov, z obsežnim dokaznim materialom podprl svojo obtožbo germanizacije, katero očitno podpira tudi del cerkvene hierarhije. Časopis se sklicuje na obvezo, da bo etnična struktura slovenskega prebivalstva spoštovana, - obvezo, ki je bila jasno formulirana s kanoničnim ukazom l. 1910. To zagotovilo je l. 1920., za časa plebiscita, ponovil tudi škof Hefter, ki pa je leto kasneje izjavil nekemu slovenskemu duhovniku, da bodo Slovenci na Koroškem izginili v teku naslednjih dvajsetih let."

CORRIERE DELLA SERA nato navaja vse važnejše podatke iz omenjenega članka v KLICU TRIGLAVA (23. IV. 1960.), vključno početje dr. Kadrasa v zvezi s poučevanjem katekizma v slovenščini in njegovimi protesti proti ustanovitvi slovenske gimnazije v Celovcu, kakor tudi izjave dr. Kirsche nerja s celovskega ordinariata, da mora Cerkev prednjačiti v germanizaciji teh krajev, ker je to "splošna tendenca avstrijske nacionalne politike". CORRIERE DELLA SERA zaključuje, da se KLIC TRIGLAVA obrača na Sveto Stolicu s prošnjo, da uradno preišče to stanje v krški škofiji.

Po mojih informacijah se zdaj s to zadevo bavi pristojna Kongregacija v Vatikanu.

I. Stanič

PISMA UREDNIKU

G. urednik! - Tako sem pogrešal pisma uredniku v zadnji številki, da Vam pišem le zato, da boste objavili vsaj eno v prih. številki. Ali se je bralecem posušila zgovornost? B.D.

(Ni nam manjkalo pisem temveč prostora. Ur. KT.)

PRIMORSKI SLOVENCİ: G. urednik! Dr. Branka Agneletta bodo napadali skrajneži, češ da se hoče pajdašiti s komunisti. Toda njegovo iniciativo je treba ceniti z dveh vidikov. Če mu bo uspelo, da doseže slovensko slogovno vodstvo v Trstu, bo to v prid slovenski manjšini. Če bo obenem iztrgal vodstvo iz rok komunistov, mu bomo lahko dodatno hvaležni. Dosedaj so le komunisti klicali k edinosti in vemo, kam je to vodilo. Le edinost, ki jo bo vodil demokrat, bo uspešna. Sicer pa zadnje razgrajanje po Trstu dokazuje, da je imel dr. Agneletto prav: Lahki so še, vedno Lahki!

V.P.

O VERI, CERKVI IN NARODU

Lani aprila in junija smo objavili dva uvodnika v zvezi s Koroškimi Slovenci in celovškim škofijskim ordinariatom. Prejeli smo pismo g. Kisovca, ki ga v naslednjem objavljamo. A ker je ob tako kočljivih vprašanjih treba čuti obe plati, smo povabili č.g.Rekarja, da pove svoje mnenje.

Urednik.

ALI NAJ ŠE VERA SLUŽI ODNARODOVANJU ?

*****

"Vaš članek pod zelo umestnim in značilnim naslovom 'Ta burka traja že tisoč let', ki ste ga objavili v številki 253. Vašega cenjenega lista, je zelo poučen, ker bi v pogledu verske politike končno vendarle mogel Slovincem odpreti oči, da se namreč na žalost vera tudi še danes izrablja po srednjeveškem načelu 'Cuius regio, eius religio', t.j. v korist vladajočih oziroma v našem primeru v ponemčevalne namene nacistično usmerjenih nemških Avstrijcev.

Po zaslužnjenju zadnjega neodvisnega slovenskega pogramskega kneza Boruta, ki se je pod pritiskom zavojevalnih že pokrščenih bavarskih Nemcev moral odreči starim bogovom, so nemški duhovniki začeli širiti krščanstvo in seveda tudi ponemčevanje podložnih in osovraženih Slovencev.

Želja slovenskega apostola sv. Metoda, metropolita panonskih Slovencev in Moravanov, da tudi v Karantaniji uvede bogoslužje na narodnem jeziku, se na žalost ni mogla uresničiti, ker so nemški škofje z intrigami dosegli, da je bil celo v Panoniji in na Moravskem pregnan že obstoječi slovenski obredni jezik iz cerkve. Nemški vladarji so forsirali nasilno germanizacijo, katero je z vso vnemo podpirala tudi nemška cerkvena oblast, vled česar so na žalost panonski Slovenci postopoma izgubili.

Tudi karantanski Slovenci so pod nemško knuto in s pomočjo nemških "dušnih" pastirjev izgubili nad 2/3 svojega narodnega ozemlja in ostali skrčeni na današnjo manjšino na Koroškem, proti kateri se je zopet kakor v preteklih stoletjih vpregla "krščanska" cerkev, da pomaga čimprej ponemčiti Slovence in jih izbrisati iz zemljevida Koroške.

Ali iz tega položaja res ni nobenega izhoda?

Predvsem je treba imeti v vidu, da je vera čisto privatna zadeva vsakega posameznika in da tudi država nima in ne more imeti nobene ingerence. Vera je stvar osebnega prepričanja.

Slovenci so vsi brez izjeme kristjani in pripadajo razven prav malih izjem za razliko od vzhodnega (slovanskega) obreda zapadnemu katoliškemu ali latinskemu ritusu. Katoličanov vzhodnega obreda bo po vsem svetu okroglo 10 milijonov (razmeroma največ Ukrajincev), ki opravljajo bogoslužje na narodnem jeziku. Ti katoliki, katerim je isto-tako rimski papež vrhovni poglavar, se imenujejo unijati ali grkokatoliki odn. katoličani vzhodnega (bizantinskega ali pravoslavnega) obreda. V Jugoslaviji je blizu 70.000 teh katoličanov, v glavnem med Hrvati, pa tudi v nekaj župnijah naše Bele Krajine. Od druge polovice 17. stoletja imajo svojega vladiko (škofa), ki danes stoluje v Križevcih na Hrvaškem.

V boljše razumevanje je treba pripomniti, da je že rimski papež Hadrijan II (867-972) odobril slov. apostoloma sv. Cirilu in Metodu, da moreta vse verske obrede na latinskem ali grškem jeziku vršiti in opravljati na narodnem (danes imenovanem staroslovanskem) jeziku. Vatikan se v ostalem zadnja stoletja prizadeva, da posebno pravoslavne kristjane potom unijatstva privede pod svojo jurisdikcijo, kar mu je posebno med Ukrajinci (Malorusi) precej uspelo.

Značilno je, da je po predzadnji svetovni vojni tudi Vatikan iz bojazni ali pa iz previdnosti, da morda ne bi narodno zavedni Slovenci in Hrvatje po zedinjenju iz čisto nacionalnih razlogov prehajali vsled tuje latinske liturgije v pravoslavje, v Konkordatu, sklenjenem 25. julija 1935. z Jugoslavijo, izrecno dovolil bogoslužje na staroslovan-

skem jeziku mesto na dosedanjem latinskem v vseh onih rimskokatoliških cerkvah, kjer bi to želeli duhovniki in verniki. Vsled pomanjkanja narodnega ponosa pa do te nacionalizacije cerkve pri nas ni prišlo, kar se ima v prvi vrsti pripisati "narodnim" dušnim pastirjem, ki so bilo hote ali nehote zatajili ali zamolčali ta za naš narod tako važen zgodovinski dogodek in ogromen pomen papeževega dovoljenja za naše versko in narodno življenje.

V ostalem bodimo iskreni in se nikar ne varajmo: v rimskem duhu vzgojenim duhovnikom namreč ni bil in tudi danes ni pri srcu narodni jezik slovenskih apostolov sv. Cirila in Metoda in raje obožujejo jezik starih poganskih Latinov.

To svoje "narodno" zadržanje skušajo opravičiti z naravnost smešnimi izgovori: da je namreč slovensko ljudstvo preveč navajeno na latinski jezik, da bi se večina duhovnikov morala še izpopolniti v cerkveni cirilici, katero mnogi neradi in nekateri tudi bolj slabo čitajo da ni na razpolago dovolj mašnih knjig (misalov) na staroslovanskem jeziku in končno, da višja (tujerodna) cerkvena oblast vendar le nerada gleda, da se izpodriva latinščina in uvaja staroslovenščina, češ da bi se tako katoličani le preveč približali pravoslavnim Slovanom.

Tako je nacionalizacija latinske liturgije vsled pomanjkanja narodne odločnosti in ponosa ter narodne mlačnosti propadla in ostala samo na papirju.

Da govorim jasno:

Iz verskega življenja je treba odstraniti vse, kar bi količkaj utegnilo žaliti narodni čut, dostojanstvo in ponos naroda, pa naj bo na prvi pogled še tako malenkostna in "nedolžna" stvar ter neznatne prirode. Kjer tega krajevna cerkvena oblast "neče" razumeti, se lahko zavedni Slovenci kot dobri in verni katoličani oklenejo vzhodnega katoliškega obreda in s tem odtegnejo dosedanji jurisdikciji. Seveda sta za tak korak potrebna narodni ponos in odločnost, kar pa mnogim manj zavednim manjka... zakaj?... iz strahu?... pred kom in pred čem...?

Ako bi pri tem avstrijska cerkvena oblast delala sitnosti, tedaj ostanejo možatemu narodu še bolj radikalni izhodi: starokatoličanstvo, ki opravlja maše in druge obrede na živem narodnem jeziku in pa slovansko pravoslavje.

Čemu torej večno tarnanje in moledovanje, protesti in spomenice, katere oblasti mečejo v koš? Danes so se časi spremenili! Danes odločajo dejanja!

V. KISOVEC"

JE VREDNO RAZMISLITI

*****

"Človek polagoma izgubi jasne smernice tudi v stvareh, ki bi mu morale biti jasne. Saj bi marsikaj mogel sam ugotoviti, če bi si vzela časa za trezen premislek in če bi se podvrgel naporu treznega, objektivnega razmišljanja. Tako je v mnogih pogledih in tudi v tem, o katerem hočem tu nekaj napisati.

Zakaj pa gre pravzaprav? Vemo, kaj se dogaja na slovenskem Koroškem in vemo, da so vpreženi v ponemčevalno akcijo tudi nekateri višji duhovniki. Rado se zgodi, da dolžimo radi tega Cerkev, kot bi bila ona soudeležena pri tem in so, ki se nagibljejo k raznim predlogom, kako se oprostiti vpliva teh cerkvenih krogov.

Ker je na dnu teh predlogov nepoznanje stvari, zlasti pa pomanjkanje jasnosti načel, včasih pa tudi plitva navezanost na katoliško Cerkev, se rad odzovem povabilu in napišem nekaj misli, ki naj bi pomagale ustvariti jasnost glede tega.

Vera, Cerkev in katoličan

Vera ni skupek resnic, ki se jih človek nauči in jih zna povedati bolj ali manj gladko. Vera ni umsko razumevanje teh resnic (um more pač spoznati umestnost, pametnost resnic). Vera ni niti skupek običajev, niti neko čustveno doživetje Boga (kot ga imajo n. pr. ljubitelji narave, ki v njej doživljajo boga). Vera je dej volje in dar božji. To je

vera je srečanje človeka z Bogom, svojim Stvarnikom in Gospodom. Bog ponudi človeku nekaj (razodete resnice) in človek jih sprejme. Pa ne, ker doume njih resničnost, marveč, ker jih je razodel Bog, ker izhajajo iz njega. S tem, da jih sprejme, tudi on da Bogu nekaj in sicer samega sebe, po svoji volji. Zato umska pritrditev verskim resnicam še ni vera. Zato čustveni izlivi ob poslušanju verskih resnic, niso vera. Vera je predanost Bogu v sprejetju razodetih resnic in pripravljenost izvesti jih v življenju. Če te pripravljenosti ni, tudi ni prave vere. Volja, ki se preda Bogu (če se je res predala) je pripravljena vršiti božjo voljo, pa tudi sprejeti vse resnice, in seveda ohraniti se v predanosti, to je ne vzeti nazaj nekdanje pripravljenosti.

Za katoliškega kristjana je jasno, da ima Cerkev in sicer katoliška Cerkev vse resnice. Ostale krščanske Cerkve pa le v toliko, v kolikor njihov nauk odgovarja katoliškemu. Nima jo pa vse; če bi jo imele, bi ne bile ločene od nje. Vsak človek, ki stremi po vsej resnici, je dolžan stopiti v ono Cerkev, ki ima vse resnice. In če je enkrat napravil ta korak, ne sme od njega odstopiti. S tem bi izdal Boga, ki mu je govoril po Cerkvi in sebe, ker bi si onemogočil popolni razvoj krščanske osebnosti. Nekatoličan pa je nasprotno dolžan, kakor hitro spozna resničnost katoliške Cerkve, stopiti vanjo. Pri tem ga ne sme ovirati noben izgovor, nobeno opravičilo. Pri človeku pa, ki resnice, ki jo ima katoliška Cerkev ne pozna, nadomesti dobra vera, kar mu manjka. Bog ne terja od človeka več, kot mu ta more dati in mu tudi ne da več, kot more le ta sprejeti.

Iz tega sledi, da katoličan ne sme in ne more izstopiti iz Cerkve, ker bi s tem izdal svojo vero.

Nekatere moti nejasnost glede vrednotnostne stopnje vere in narodnosti. Kaj je prvo in višje: vera ali narodnost?

Pomislimo tole: vrednost kake stvari ni iz nje same, niti od človeka, marveč od onega, ki jo je ustvaril. Zato mora človek, ki hoče res objektivno vrednotiti kako stvar, to storiti z božjega vidika in ne s svojega, človeškega. Je namreč res, da moramo primerjati stvari, če nam gre za objektivno vrednost, z absolutno vrednostjo, ne pa z relativno. Vse, kar je človeško, pa je le relativno, samo Bog je absolutno Dobro.

Je pa še drug razlog: je toliko ovir v človeku, ki mu onemogočajo res objektivno vrednotenje; tudi v normalnem človeku. In eden od teh je čustvo, ki pride prav v našem primeru v poštev. Če hočem objektivno vrednotiti vero in narodnost, se moram vprašati: kaj pa je višje v božjih očeh, ljubezen do Njega ali ljubezen do naroda? Kaj je več, predati se Bogu ali predati se narodu? Mislím, da je odgovor jasn: brezdvoma vera. Tedaj pa je spet jasno, da radi narodnosti ne smem izdati vere.

Ker smo prav pri veri, pa si zastavimo še eno vprašanje: je li vera privatna zadeva ali ne? Odvisno je od tega, kaj razumem pod izrazom: privatna zadeva. Če razumem tako, da je vera moj osebni odnos do Boga, ki ga gojim brez ozira na bližnjega, da zanj nisem nikomur odgovoren, tedaj je to res; od mene je odvisno, v koliko se predam Bogu in nihče moje malomarnosti ali mlačnosti ne more nadomestiti. Vsa moja osebna rast, ves moj notranji razvoj je zadeva mojega stika in srečanja z Bogom.

Če pa razumem pod izrazom: vera je privatna zadeva, da verujem ali neverujem, da verujem kar hočem, ali pa, da moja vera nima nikakega vpliva na moje okolje in ne okolje na mene, da torej moja vera nima tudi socialnih lastnosti, ali če razumem to tako, kot razumejo socialisti in komunisti, ki jim je vera opij in naj ga pije kdor ga ima, drugim pa ki ga še nimajo (mladini) je prepovedan in zato vero, kjer morejo ovirajo, tedaj moramo trditev, da je vera zasebna zadeva, zanikati. In zakaj?

Ni vseeno, če kaj verujem ali ne in tudi ne, kar verujem. To sledi iz zgoraj povedanega: vera je srečanje človeka z Bogom. To srečanje je v tem, da Bog človeku ponudi razodete resnice, ki naj ga približajo Stvarniku, mu omogočijo združenje z njim in uporabo življenja po Njegovi volji. Torej ni vseeno, če to, kar Bog ponuja,

sprejemem ali zavrnem. Prav tako ni vseeno, če sprejemem vse, kar Bog ponuja, ali si izbiram iz tega, kar meni prija, ostalo pa pustim. Bog hoče vsega človeka in vse njegovo življenje, ter se ponuja vsega (kolikor ga je človek sposoben sprejeti) tudi vsega. Torej je jasno, da moram sprejeti vse, kar Bog ponuja in si ne izbirati po svoji volji.

Moja vera pa ni tako privatna, da bi ne imela vpliva na okolje in vera okolja na mene. Človek je socialno bitje in izžareva to, kar ima v sebi. Je res veren in po veri ljubi Boga, kar je posledica žive vere, njegovo življenje ne bo mrtvo, marveč živo, bo grelo in žarelo nazven in bo skušalo tudi druge ogreti. Njegovo zadržanje in njegovi stiki z ljudmi, recimo, njegovo srečanje z bližnjim, s svojimi dolžnostmi i. t. d., bo prežeto po veri. In to ne more ostati brez vpliva. Enako je z vplivom okolja na vernega človeka. Tu more vsak sam nekoliko dalje razmišljati in sklepati.

Država in vera

Da ima država dolžnost, ne le ne ovirati ljudi v onem, kar tiče vere in verskega življenja, je jasno, ker je vera vrhovno dobro pogoj uspešnega življenja na zemlji (mišljeno v to-in onostranskem smislu). Za to ne le ne sme ovirati, marveč mora omogočati versko udejstvovanje. Če tega ne dela, dela proti svojemu namenu, ki je podpirati državljane pri prizadevanju uspešno živeti. Seveda pa socializmu in komunizmu ne moremo pripisovati interesov na uspešnem življenju vsega človeka. Človek pa je iz duše in telesa; ima to in onostranski namen.

Prestop v drug obred

Morda, bo dejal ta ali oni, bi bilo Koroškim Slovincem pomagano, če bi prestopili v drug obred, n. pr. grško katoliškega. S tem bi bilo doseženo dvoje: izzeti bi bili izpod jurisdikcije nemškega škofa in bi imeli obrede v staroslovenskem jeziku. Tu gre za dvoje: 1. kaj so obredi ali ritusi in 2. kaj bi koristil staroslovenski jezik?

Cerkveni obredi so se polagoma razvijali. Iz jedra in okoli jedra, ki ga je postavil Gospod Jezus, so tekom časa, odgovarjajoč potrebam in navadam, dodali marsikaj, kar je podvrženo spremembam in se je res spreminjalo. Sem spada tudi liturgični jezik. Vsi obredi so, v kolikor zadeva katoliško Cerkev, izročeni njej in jih je možno spreminjati tako glede stvari, kot glede ljudi, le z njenim privoljenjem. Zato pa morajo biti tehtni razlogi. Samovoljno to ne gre.

Kdor meni, da bi avstrijski vladi onemogočili ponemčevanje Koroških Slovincem, če bi le-ti prestopili v grško katoliški obred in se s tem odtegnili jurisdikciji krškega škofa, se zelo moti. Saj je za vso gonjo proti Slovincem zadaj le vlada. In preprečiti njej to delo, kakor tudi onemogočiti temu ali onemu cerkvenemu dostojanstveniku, ki sodeluje v tej gonji, nadahnje delovanje, so druga sredstva na razpolago. Treba je imeti le voljo se jih poslužiti. In te manjka. Pa o tem spodaj.

Latinščina kot obredni jezik

Naj se dotaknem latinščine oziroma staroslovenščine kot obrednega jezika. Oba sta mrtva jezika in zato izven propagande. Nista v službi ne tega ne onega naroda. Komu pa je kdaj prišlo na misel označevati latinščino kot ponemčevalni ali poitalijančevalni jezik? Prav tako ne more nihče trditi, da bi staroslovenščina krepila narodno zavest. Drugače bi bilo seveda, če bi bili živi jeziki v službi liturgije. Hvala Bogu pa niso in Cerkev dobro ve, da je tako prav. S tega stališča nam je tudi umljivo, da so Nemci pregnali z Moravske staroslovenski jezik iz liturgije. Bil je takrat namreč, še živ jezik. Končno, če ni v narodu volje do življenja, ne pomaga nobena injekcija več.

Cerkev v službi potujčevanja

Nič manj važno se mi zdi že zgoraj omenjeno posluževanje Cerkev v ponemčevalne namene. O tem se piše in govori in zbuja slabo voljo. Pa, kot smo rekli že zgoraj, neupravičeno, kajti Cerkev ni nikjer v tej službi. Pač pa je ta ali oni duhovnik, tudi višji cerkveni dostojanstvenik (ki se je kdaj tudi trkal na prsa in dejal "da je on Cerkev", kar pa je samo znamenje megalomanije), ki je v službi avstrijske vlade, od nje zaželen na tem mestu, ki se v svojem šovinizmu žene za ponemčenje slovenskega življa in se skriva za svojim poslanstvom, in se poslužuje svojega cerkvenega poslanstva v ta namen. S tem pa kaže, da mu je presneto malo mar Cerkev in vera; kajti, znano je, da so cerkve v ponemčenem delu Koroške skoroda prazne, da imajo gospodje župniki malo mašnih intencij, med tem, ko so cerkve v slovenskem predelu polne in intencijske knjige prav tako, kar pride v korist tudi nemškemu delu. Če ti gospodje tega ne vidijo in ne čutijo, je to znamenje, da jih je pretirana in slepa ljubezen do nemštva zaslepila. Bog jim pomagaj! Gotovo jih za to ne bo poplašal!

V službi raznarodovanja torej ni Cerkev, marveč ta ali oni gospod duhovnik ali kaj več. In to po nalogu vlade.

Kaj storiti ?

Najprej odstraniti resnično krivdo, in ta leži ne le na Nemcih, marveč tudi na Slovencih.

Ni brez krivde slovenska duhovščina po Koroškem, ki je navajena molčati, kriviti hrbet ali kvečjemu protestirati pri ordinariatu, ne pa, če naleti tam na gluha ušesa, tudi kje drugod, kjer so bolj objektivni in nepristranski. In to kljub temu, da so imeli in mislim, tudi še imajo možnost.

Kriv je tudi narod sam, ki je brez interesa na slovenstvu. Je v veliki večini nezaveden. Saj je tako tudi na Južnem Tirolskem, le da je tam inteligenca krepkejša kot pri nas. Mnogi se sramujejo biti Slovenci in se jim zdi "nobel", če lomijo nemščino (mar ni bilo tako tudi pri nas? Kdor je prišel od vojakov in prinesel seboj nokaj nemških besed, se je postavljaj z njimi). To je posledica čuta manjvrednosti, ki je v Slovencu napram Nemcu. Zakaj in odkod? Bilo bi vredno znanstvene razprave o tem.

Temu je samo ena odpomoč: buditi narodno zavest! Vzgojiti zavednejši rod, kot je sedanji. Seveda, če ni že vse zamujeno.

Veliko krivdo nosi komunistična Jugoslavija, ki k vsem krivicam molči, namesto, da bi kot sopolpisnica pogodbe zahtevala, da se ta izvrši. Če tega ne stori, tedaj samo iz dveh razlogov ne: 1) ker je od Avstrijcev ali od drugod za to plačana, 2) ker jim na Slovencih, zlasti na Koroških, nič ni, ker niso komunisti (zdi se pa, da je komunistična Jugoslavija na tem, da Slovenci izginejo, pa naj bo v nemških ali srbohrvatskih vodah). Če bi Jugoslavija storila le en majhen del tega, kar store Avstrijci za Južno Tirolsko, bi bil položaj na Koroškem že zdavnaj drugačen.

France Rekar"

..ooOoo..

PREJELI SMO IN ZAHVALIMO:

"Slovenski visokošolski zbornik" III.letnik, München 1960.

"Zbornik Svobodne Slovenije 1961", Buenos Aires 1961. Cena 20/-

V MARCU IZIDE: A.Smith-Pavelić: "Kairska afera"; Savremenik, Paris; 14/-

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20.v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda". Njeno mnenje predstavljajo le tisti prispevki, ki so podpisani od iz = vršnega odbora. Letna naročnina: B 1-4-0; BA 1-10-0; 3.50; NF 12.-; DM 13.-; Sch 40.-; Lt 2000.- Poverjeniki: Mr.V.Kremžar za Sev.Ameriko - 11010 - 109A Avenue, Edmonton, Alta, Canada; Mrs.P.Miladinović za Avstralijo: 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Naš naslov: BM/TRIGLAV, LONDON W.C.1.

OD MESECA DO MESECA

"Spontane" demonstracije so se vršile po vseh jugoslovanskih mestih zaradi umora bivšega predsednika vlade Konga Patrika Lumumbe v Katangi. V Beogradu so študentje vdrli v belgijsko veleposlaništvo in zmetali skozi okno, kar jim je prišlo pod roko. Milicija, ki je spočetka mislila, da gre pač za običajne organizirane demonstracije, je precenila situacijo, tako^{da} je morala iz golih diplomatskih razlogov poklicati na pomoč vojsko in gasilce. Izstreliti je tudi morala nekaj strelcev v zrak. Študenti so se nato spravili nad milicijo in 45 milicionerjev je obležalo v bolnici, 6 med njimi težje ranjenih. Vprašanje je, kakšne zaključke so iz tega napravili a) študenti; b) milicija; in c) Titove oblasti? Ena stvar je gotova: Titova oblast ni nepremagljiva - niti v socializmu.

Jugoslovanski časopisni in radijski komentatorji so se kajpak zgražali nad Lumumbinim ubojem in "hipokritstvom" onih na Zahodu, ki so izrazili svoje obžalovanje nad tem ubojem. Toda kje so bili ti komentatorji, ko so ubili Imre Nagyja, Slanskega, Rajka, Kostova in na tisoče nedolžnih v Kočevskem Rogu? Tkzv. "principielna" zunanja politika Titove vlade je zasnovana na hipokritstvu, katerega niso obsodili samo emigranti, ampak tudi sam Milovan Djilas, katerega so končno pod pritiskom svetovnega javnega mnenja le izpustili 20. januarja "na poskušnjo". Djilas je po prihodu domov izjavil, da ni bistveno izpremenil svojih pogledov, čeprav so nekateri izmed teh pogledov "evoluirali", kar je naravno za politično zrele ljudi. Toda obljubil je, da se ne bo bavil s politiko. Kajpak, kdo neki bi se, ko pa v Jugoslaviji ni hipokritstva!

Tito in Jovanka sta 14. t. m. odplula na GALEBU na obisk Ghani, Togu, Liberiji, Guineji, Maroku in Tunisu. Neuradno pa tudi Združeni arabski republikli.

Zadnje čase je ponovno prišlo do napadov na Jugoslavijo v sovjetskih časopisih. Enako se je ob jugosl. "revizionisti" obregnil tudi sam Gomulka, ko je v Varšavi poročal o sestanku 81 partij v Moskvi. To zadnje je zlasti zbudilo tihovce v Beogradu - da sam Gomulka piha v isti rog! Po drugi strani pa je sovjetski predsednik Brežnev, ko je letel preko Jugoslavije na obisk v Guinejo, poslal Titu "tovariške" pozdrave in "vse najboljše želje Vam in bratskim jugosl. narodom."

Protislovenske demonstracije so izbruhnile v Trstu kmalu po neuspešnih italijansko-avstrijskih razgovorih o južnem Tirolu začetkom tega meseca. Fašistično razpoloženi italijanski študenti, demonstrirajoč proti Avstriji, so se naenkrat spravili nad Slovence in njihove ustanove - kreditno banko, knjigarno, gradilišče slovenskega kulturnega doma, in gimnazijo. Policija sprva ni bila gotova, ali naj demonstrante razžene ali ne - kar kaže, kako globoko ukoreninjene so antislovenske tradicije v Lahih - toda zgodilo se je to, kar so laški "patrioti" najmanj pričakovali: večina Italijanov samih se jim je postavila po robu. Policija je udarila po njih in komisar Palamara je prepovedal zborovanja za mesec dni. V Ljubljani so se kajpak takoj vršile protidemonstracije in to bi se najbrže nadaljevalo, da niso najvišje italijanske oblasti poslale Jugoslaviji

uradno opravičilo za tržaške dogodke.

V Peči in Skopju so nedavno poslali v ječo nekaj albanskih vohunov, za katere so albanske oblasti trdile, da so bili kriminalci, katere so že iskali v Albaniji, pa so pobegnili v Jugoslavijo. Da ne bi albanski komunisti ostali titovcem kaj dolžni, so jih se daj na svojem kongresu v Tirani obtožili, da so pripravljali invazijo Albanije s pomočjo albanskih emigrantov in - ameriške sedme flote, ki je v Sredozemlju.

Ljubljanski škof dr. Anton Vovk je razgovarjal o "tekočih stvareh" z Borisom Kocijančičem, predsednikom komisije za verska vprašanja.

Popolni sončni mrk 15. februarja so opazovali na Hvaru in Braču ter plani ni Jastrebcu v Srbiji številni domači in tuji astronomi in turisti. Mrk se je začel okrog 8. ure 40 minut in je trajal 2 in pol minuti. Vladala je popolna tema. Dogodek je prenašala tudi BBC in EVROVIZIJA.

Franc Finžgar, autor "Pod svobodnim soncem", je praznoval svojo 90. letnico. Tudi mi mu čestitamo in želimo še mnogo let!

Cene časopisov so se končno le povečale od 10 na 20 dinarjev. Ko so jih hoteli povišati lanskega maja, je bilo toliko protestov, da so povišanje umaknili.

Prvo jugosl. dvo-fazno raketo SELENIT bodo poslali v višino kakih 100 km v teku naslednjih dveh let. I. STANIČ

LJUBO SIRC:

OBSOJEN NA SMRT

(Po angleškem rokopisu priredili sodelavci KLICA TRIGLAVA)

Po osvoboditvi je Ljubo Sirc, ki je bil pri partizanih od 1944, še nekaj časa služil kot tolmač pri jugoslovanski vojski, ki je okupirala Gornjo Štajersko. Končno mu je uspelo dobiti odpust.

URADNI TOLMAČ

*****

Na vlaku proti Ljubljani so vojaške patrole večkrat pregledovale izkaznice. Blizu mene je sedel kmet iz Prekmurja, kateremu so delali sitnosti zaradi njegovega potnega dovoljenja. Po dolgem pregovornjanju je kmet vzkliknil: "Poglejte no, saj je potrjeno tudi od ruskega Gestapa!"

V Ljubljani sem takoj pričel delo kot prevajalec pri Tanjugu. Direktor je imel o meni najboljše mnenje, dasi nisem bil ne član partije, ne kandidat za člana, ne SKOJevac. Čeprav je bil nad tem razočaran, me je le uporabljal za osebnega tolmača. Tako sva šla k britanskemu podkonzulu, ko je prišel v Ljubljano. Bil je angleški major in naju je zelo prijazno sprejel, a ozračje je postalo neprijetno, ko mu je direktor pričel očitati zapadno politiko zaradi Trsta. "To sem mu jih napel, kaj?" je zadovoljno vzkliknil po odhodu iz konzulata.

Avgusta sem direktorja spremljal, ko je šel na sovjetsko vojaško misijo, da bi dobil podatke o sovjetskih predstavnikih v Beogradu, ki so takrat prišli v Prekmurje na odkritje spomenika herojski Rdeči armadi, ki je osvobodila tiste kraje. Sprejel naju je major, tiskovni ataše, ki naju je zafrkljivo pozdravil: "Nu, vidva, pri katerem okupatorskem časopisu pa sta delala v Ljubljani?" Direktor je zardel in v zadregi molčal, da nisma sodelovala z okupatorjem, temveč da sva se borila pri partizanih. A major ga je nahrulil: "Kako pa se potem upate ustaviti ljubljanske časopise, katere smo doslej redno prejeli?" Direktor je ponižno pojasnjeval, da so časopisi bili ustavljeni vsem, ki niso plačali, a da bi Rusi seveda morali biti izvzeti in da se je pripetila pomota. Ataše nama je za zaključek napravil pridigo, kako naj naš tisk končno vendar postane partijski in preneha biti buržuazni. Podatkov nisva dobila nobenih. Direktor je odšel z dolgim nosom, jaz pa sem se smejal v pest.

Poskus opozicije

Pri dr. Nagodetu smo se večkrat sestajali z znanci iz vojnih let in razpravljali o položaju. Na potovanju po Evropi sem se navzel novih misli in sem bil prepričan, da je komunizem v zatonu. Obenem se mi je zdela neizbežna vojna med komunizmom in Zapadom. Zato se mi je zdelo nadvse potrebno, da preprečimo enačenje Jugoslavije s komunističnim taborom. Člani "Pravde" so se strinjali in odločili smo se, da poskusimo osnovati legalno opozicijo, ki bi se udeleževala bodočih volitev. Dr. Nagode je obiskal ministra Snoja, ki je menil, da bodo volitve pomenile spremembo in da se bodo morali komunisti ukloniti.

Iz Švice se je tiste dni vrnil Vadim, katerega je privlekla "osvobodilna" propaganda. Bil je ves navdušen za novo Jugoslavijo in me je prosil, naj mu pomagam pobijati sovražno propagando v inozemstvu. Razvidel sem, da je bila protikomunistična propaganda zelo nerodna. Prvič so protikomunistični begunci vzbujali sum z izjavami, da so se pod Nemci borili za svobodo. Drugič so si izmišljali nepotrebne grozotne zgodbe, kako obešajo v Jugoslaviji ljudi na kandelabre, a čemer se je vsak tuj obiskovalec lahko prepričal, da ni res. In tretjič so se protikomunisti doma pritoževali tujcem zaradi malo pomembnih osebnih težav, s katerimi niso vzbujali sočutja. Tako je nekdo tožil, da so

mu komunisti od treh avtomobilov dva zaplenili. "Ali misli, naj gre Zapa v vojno zaradi njegovih avtomobilov?" mi je ogorčeno dejal angleški novinar, ki je slišal to pritožbo.

Grozodejstva

Proti komunistom je delalo le njihovo lastno neotesano vedenje, s katerim so vsakega tujca kmalu spravili v obup; predvsem pa so delovala dejstva, ki so bila mnogo bolj pretresljiva od izmišljenih zgodb. Ob osvoboditvi je OZNA povsod likvirala nekaj ljudi, kot se je zgodilo v Splitu 1944. leta. Tako so nagnali ljudem strah v kosti. Potem so se pobijanja stopnjevala. V Sloveniji so pobili kakih 60 do 80 tisoč Hrvatov, ki so skušali pobegniti v Avstrijo. Na Kočevskem so pobili 10 ali 12 tisoč domobrancev. Likvidacije so se nadaljevale celo leto po osvoboditvi. Cenijo, da je bilo okrog 300.000 ljudi pobitih brez sodbe in brez milosti.

Jeseni 1945 so se pričeli procesi. Bivšega direktorja jeseniške železarne so obsodili na smrt, ker je preprosil partizane, naj ne poženejo tovarne v zrak. Kasneje so ga pomilostili. Direktorja Kreditnega zavoda Tostija so obsodili na smrt, ker je njegova banka odprla račun fašistični organizaciji v Ljubljani. Na podoben način so zaplenili celo vrsto podjetij in privatno imetje obsojencev. Komunistični oblasti pa so si razdelili zaplenjene vile in avtomobile.

Zapirali pa niso le takih, ki so jih obdolžili kolaboracije, ampak pod različnimi pretvezami tudi bivše partizane. Pokazalo se je, da ni tako važno, kaj si počel med vojno, ampak da je mnogo važnejše, da si pokorno, brez ugovora in brez pomisleka, podpiral Partijo in zagovarjal vse, kar je ukrenila. Intervencije niso zalegle, ker so bili veliki in mali voditelji tako naduti, da si jih komaj smel ogovoriti.

Med vsem tem časom sem obiskoval britanskega podkonzula s katerim sva hodila na sprehode in se mnogo pogovarjala. Povedal mi je da so mu včasih rekli "rdeči major", a da so se mu v Jugoslaviji bolj in bolj odpirale oči, odkar je bil poslan k partizanom za zveznega oficirja. Nekajkrat mi je pokazal anonimna pisma, katera je dobival od ljudi, ki so se pritoževali nad komunističnim režimom in še posebno nad pokoljem domobrancev. Oblasti so podkonzulu nagajale na vse načine. Pred konzulatom so postavili stražo, ki naj bi ga varovala, v resnici pa je pregledovala izkaznice obiskovalcev in nadzorovala njegove stike.

Izjalovljeni upi

Septembra so odstopili ministri Grol, Šubašić in Šutej. V Sloveniji so naznanili, da OF prestavlja ves narod in da zato ni potrebna kaka druga stranka. Upi o svobodnih volitvah so šli po vodi. Od stare "Prave" naš je ostalo le še šest ali sedem in enkrat na teden smo se zbrali pri dr. Nagodetu. Spet smo začeli razpravljati o nekomunističnem programu. Večina je smatrala, da je gospodarstvo najvažnejše. Ing. Kavčnik in prof. Hribar sta izdelala vsak svoje predloge o gospodarskih spremembah. Ko je ing. Kavčnik potoval v Beograd po zasebnih opravkih, je v ameriškem veleposlaništvu izročil pismo v sledečem smislu: Zakaj zapadni zavezniki kaznujejo Jugoslavijo zaradi počenjanja komunistov? Te komuniste so vendar sami zavezniki pomagali spraviti na oblast. Mi Jugoslavlani pa nimamo možnosti, da bi izrazili svoje nasprotovanje do komunistov.

Ing. Kavčnik je tudi obiskal ministra Grola in prof. Dragoljuba Jovanovića. V Ljubljano nam je prinesel nekaj izvodov Grolove "Demokracije". Izvedeli smo, da je tudi v Zagrebu pričel izhajati opozicijski časopis, in prišlo nam je na misel, da bi poskusili tudi v Ljubljani. Ing. Kavčnik se je pogovarjal o tem s krščanskimi socialisti, ki pa so se očitvidno bali in so izjavili, da čas še ni prišel. Itak je malo verjetno, da bi naš poskus uspel. Zagrebški časopis je le enkrat zagledal beli dan. Potem so mu razbili prostore. Ko sem koncem oktobra potoval v Beograd, sem na lastne oči videl konec "Demokracije". Na cestah so napadali prodajalce in zažigali časopise. Tiskarji so odpovedali

tisk in končno je bil časopis še prepovedan. Ko sem obiskal Grola in ga vprašal, ali se bo udeležil volitev, mi je rekel: "Poglejte, kaj se dogaja na ulicah. Vsaka dejavnost je nemogoča. Vse je odvisno od velesil."

Volitve

V Ljubljani smo še enkrat poskusili organizirati opozicijo, a v pogovorih s krščanskimi socialisti in socialnimi demokrati nismo prišli nikamor. Vsi so se bali ilegalnega dela. Tako so se 11. novembra 1945. vršile volitve in se končale z 90% zmago Osvobodilne Fronte. Le v Vojvodini in severni Sloveniji so priznati nekaj večji odstotek "črnih" glasov, ker je sovjetska "osvoboditev" ljudi tam tako prizadela, da jih niti strah niti obljube niso omajale in da se celo oblastem ni zdelo pametno, preveč spreminjati rezultate.

Da volitve niso bile svobodne, kaže pač že 90% izid. Nasprotniki komunistov tudi niso imeli pravice do svobodne besede. A ni mogoče zanikati, da je bilo precej ljudi naklonjeno Fronti in da bi tudi po pravici Fronta dobila vsaj majhno večino. Prvič so komunisti na splošno obljubljali raj na zemlji. Drugič so se proglašali za osvoboditelje in so vse svoje nasprotnike brez razlike črnili kot sluge okupatorja. In tretjič so ljudje v Titu videli zastopnika slovanstva. Seveda so taki ljudje priznavali, da v Jugoslaviji ni demokracije, a za tisti čas se jim ni zdelo primerna.

Po drugi strani ni bilo odkritega pritiska na volivce. Vpliv je bil vse bolj prefinjen. Vsi so bili prepričani, da se bo vedelo, v katero skrinjico bo kdo vrget krogljico in vsi so se bali posledic. Tudi jaz sem imel vtis, da so volivni uradniki za mojim hrbtom dobro videli, kam sem vrget krogljico, a v Kranju so trdili, da jih niso opazovali. Na nekem volišču v Splitu je krepka partizanka stresla črno skrinjico za vsakim volivcem in dejala: "Še je prazna. Kdo bo prvi?". Podobno se je dogodilo v Novem Sadu.

Mnogim so tudi odvzeli pravico do glasovanja. Tako so na primer obdolžili dr. Nagodeta pred sodiščem za narodno čast, da je med vojno podpiral Mihailovićevo politično linijo, in mu odvzeli državljanske pravice. Zaradi takih in podobnih prizadevanj izid volitev ni bil presenetljiv. Zapadni časopisi so mu posvečali zelo malo pozornosti in zavezniške vlade niso protestirale zaradi vodenja volitev. Po pisanju zapadnih časopisov sodeč je bila ena posledica, da je kralj Peter izgubil svoje premoženje.

Sestanki

Potem so pričeli pripravljati novo ustavo. Vršilo se je na tisoče mitingov in v Beograd je bilo poslano na tisoče pisem s pripombami v skladu s partijskimi navodili. Na teh mitingih si lahko zabavljal čez sosede po mili volji in jih tožil, da preobro žive ali da imajo preveliko stanovanje, nisi pa smel kritizirati politike vlade. Tudi pri Tanjugu smo imeli sestanke, katerih sem se spočetka izogibal, češ da sem že dovolj "zgrajen", saj sem bil pri partizanih. Toda kmalu sem opazil, da je izogibanje nevarno; bolje je bilo potrpežljivo prisostvovati otročji diskusiji. Enkrat mi je celo ušel smeh, tako je bilo vse skupaj smešno. Zvedeli smo recimo, da so Nemci povzročili toliko zla, ker so bili kapitalističen narod. Potem se je kdo pritoževal nad hrano v menzi, in so mu pojasnili, da so tega krivi Angleži in Američani, ker nam ne pošiljajo dovolj. Eden od nas je vedno poročal o svetovnem političnem položaju, pri čemer je moral paziti, da se je držal komunistične linije. Direktor je vodil razpravo in je izkoristil priložnost tudi za kritiko našega dela. Nekoč sem v naglici površno prevedel del Kardeljevega govora in je direktor označil mojo napako kot "malodane sabotažo". Poleg direktorja je bila na sestankih najbolj aktivna ena od tipkarič srednjih let, ki je naenkrat ugotovila, da je bila v stari Jugoslaviji silno zatirana in nam je na dolgo pripovedovala o tem.

Decembra so odpustili z mano vred večji del uslužbencev našega Tiskovnega centra, kar me ni presenetilo, ker je bila očitvidna potratna imeti 20 prevajalcev za dva mala ljubljanska dnevnikarja. Presenetilo

pa me je, da so kasneje nastavili nove prevajalce. Ko sem bil zaprt, so mi povedali, da so vsi odpuščeni bili "angleški agenti".

Januarja 1946 sem potoval v Beograd in sem ponovno obiskal bivšega ministra Grola, ki je poudaril, naj stopimo v zvezo z opozicijskimi voditelji v Zagrebu. "Mi se popolnoma ujemamo s hrvaško opozicijo," je dejal, "Popolnoma vseeno je, ali imate Slovenci stike z Zagrebom ali Beogradom." Obiskal sem tudi prof. Dragoljuba Jovanovića. Do njega sem prišel s priporočilom ing. Kavčnika, ki je poznal nekoga v ministrstvu za gozdove, ki je telefoniral nekemu tretjemu, ki je pripravil sestanek. Te skrivnostne priprave so se mi zdele čudne, kajti prof. Jovanović je bil takrat še podpredsednik prezidija ljudske skupščine Jugosl.

Profesor Jovanović, ki me je prijazno sprejel, sem razložil naš strah, da bi ponovno izbruhnila vojna in da bi se Jugoslavija znašla na napačni strani. Po njegovem mnenju je bil naš strah pretiran in je izviral iz napetosti okrog Trsta, v kateri smo bili seveda neposredno prizadeti. Izjavil je, da ga komunisti potrebujejo, ker da brez njega "šepajo na eno nogo", ker jim manjka podpora kmetov. Zelo se je zanimal za mogoče politične zaveznike v Sloveniji. Glede odnosov do Zapada je izjavil, da ideali kmečke stranke ne leže na zapadu ampak na vzhodu pri Tolstoju in Gandiju.

Prihodnjič: NEURADNA OPOZICIJA

(Copyright)

Ogorčenje

Umor Patrika Lumumbe je pretresel svet. S to obrabljeno frazo je mogoče zajeti ogorčenje treznih in poštenih ljudi nad političnim umorom, razburjenje množic v demonstracijah proti kolonializmu, pa tudi hinavsko histerijo oblastnikov, ki sami uporabljajo tolovajske metode. Vpitje, ki se je razlegalo iz Beograda, zasluži posebno pozornost. Titovci si na vse kriplje prizadevajo, da bi prekričali druge. Radi bi se postavili pred so cialističnim taborom in pred afro-azijskimi državami. Pri prvih se skušajo pokazati kot odlični komunisti, pri drugih pa si iščejo prijateljev.

V vsem tem titovskem ogorčenju ni niti zrna iskrenosti, niti malo načelnosti in niti sledu doslednosti. Če bi bili iskreni, bi priznali, da jih Lumumba briga toliko kot lanski sneg. Če bi bili načelni, bi ploskali morilcem, ki bedno posnemajo komunistične velemojstre političnega umora. Če bi bili dosledni, bi mižali in molčali kot takrat, ko so Sovjeti umorili Imre Nagya. Ko se titovci ustijo in ogorčeno protestirajo zaradi "umora, ki mu ni para v novejši zgodovini", naj se spomnijo na likvidacije med vojno, na Kočevski Rog in na številne procese proti političnem nasprotnikom, celo proti takim, ki so bili pravkar rešeni iz zloglasnih nemških taborišč. Likvidirali niso enega ali treh, ampak na deset in sto tisoče ljudi. Naj se spomnijo na milijone kmetov, katere je likvidiral Stalin. Naj se spomnijo na likvidacije titovcev, katere so pospravili njihovi bivši tovariši, s katerimi zdaj spet trobijo v isti rog. Naj se spomnijo na vsa ta grozodejstva, pa ne bodo zaripli od ogorčenja, ampak bodo zardeli od sramu.

D.P.

PISMO UREDNIKU: G. urednik! V KT-260 ste objavili važno poročilo Vašega tržaškega dopisnika glede komunističnih napadov na slovenski jezik. Imenoma dopisnik nekajkrat govori o "srbohrvaščini", ki jo v Sloveniji forsirajo namesto slovenščine. Kdor to bere, lahko dobi vtis, da so se Srbi in Hrvati zedinili, da vsilijo Slovencem nekakšno "srbohrvaščino". Treba je vedeti, da Hrvati nimajo nič skupnega s "srbohrvaščino". To hoče tudi Hrvatom vsiliti Beograd in Hrvati jo še bolj sovražijo kot pa Slovenci. "Srbohrvaščina" je sredstvo velesrbskega imperializma in so jo zato Hrvati vedno odklanjali. In če se najde neka hrvaška reva Krklec, ki jo zagovarja, potem imate tudi Slovenca Kardelja, ki dela isto. Mi Hrvati ne damo svoje narodne individualnosti in svojega jezika, a pravtako spoštujemo tudi slovensko narodno individualnost in jezik.

Dopisnik iz Trsta govori tudi o "srbsko-hrvatski komandi" v jugoslovanski vojski. Tudi to je napak. To je popolnoma srbska komanda. V vojski je danes tudi pod komunisti hrvatski jezik tako zapostavljen, kot je bil v kraljevski Jugoslaviji.

Dr. STANKO TOMIĆ